

Nieuwe muziek

voor

Limburgse carillons

9 april t/m 9 september 2007

Een **Tour de carillon**

met nieuwe muziek

van Limburgse componisten,

voor **uurspelwerken**

in Gennep, Venray,

Maastricht, Sittard,

Roermond, Thorn,

Meerssen, Oud-Valkenburg,

en **beiaardconcerten**

in Cuijk, Venlo,

Maastricht, Weert,

Heerlen, Venray,

Roermond en Peer (B)

3	Voorwoord
4	Inleiding
6	Concertprogramma
16	De beiaardiers
16	Locaties en carillons
22	De componisten
26	Informatief en educatief programma

Voorwoord

Hoe gemakkelijk gaan we niet voorbij aan alles wat we als vanzelfsprekend ervaren. Betragt u zichzelf er niet ook met enige regelmaat op dat u zich ineens realiseert dat bijvoorbeeld die kerk in dat prachtige landschap wel heel bijzonder is? En dat u dat nu pas opmerkt. “Had die kerktoren altijd al die mooie haan bovenop?” Misschien merkte u het ineens op doordat er een mooie melodie klonk die uw aandacht naar die kerk trok. Of misschien ook niet en was u al zo gewend aan deze melodie dat u ook deze niet meer hoorde

Gelukkig maar dat er organisaties zijn als de Stichting Limburgse Componisten die er voor zorgen dat we van tijd tot tijd wakker geschud worden en ons attent maken op de aanwezigheid van, in dit geval, prachtige carillons in onze Limburgse kerken en stadhuizen. Van tijd tot tijd op een wel erg letterlijke manier. Van uur tot uur, soms zelfs van kwartier tot kwartier, klinken een aantal van de Limburgse carillons dit jaar anders dan anders. Ze klinken naar nieuwere hedendaagse muziek. Muziek speciaal gecomponeerd voor deze carillons door Limburgse componisten uit Nederland en België. Oud ontmoet nieuw en krijgt zo weer een frisse plaats in het door ons als zo vanzelfsprekend ervaren geluidslandschap van vandaag.

En passant maken we opnieuw kennis met dat waardevolle historisch erfgoed in onze omgeving. Juist door dit erfgoed tot leven en klinken te brengen wordt haar waarde weer zichtbaar. Teveel gaan we in het tumult van alledag voorbij aan al het waardevol erfgoed dat, vooral ook in onze provincie, aanwezig is.

Hulde daarom aan de Stichting Limburgse Componisten en haar vele vrijwilligers en medewerkers die hun passie voor muziek hebben ingezet om ons opmerkzaam en alert te houden en ons tegelijkertijd kennis laten maken met nieuwe hedendaagse muziek van eigen Limburgse bodem.

Dit project is een initiatief van de Stichting Limburgse Componisten. Deze stichting vertegenwoordigt de belangen van zestien componisten, die door geboorte, woonplaats of werk van Limburgse origine zijn. Maar bij de meeste naar buiten tredende activiteiten wil de stichting ook de belangen behartigen van álle, ook niet bij haar aangesloten, Limburgse componisten. Doel van de stichting is het bevorderen van het componeren en doen uitvoeren van hedendaagse muziek-kunst in Limburg. *Zie daartoe de website www.limburgsecomponisten.nl.*

Voor dat doel onderneemt de Stichting initiatieven. Het project om nieuwe muziek te componeren voor Limburgse carillons is er één van. Gedurende lange tijd richtte de stichting jaarlijks met succes aan de Provincie Limburg het verzoek subsidie te verlenen aan een opdracht tot het componeren van hedendaagse muziek. Vele belangrijke muziekwerken zijn door die steun ontstaan.

Ook de Stichting Limburgse componisten kampt met het odium dat op vrijwel alle hedendaagse [muziek]kunst rust, namelijk: elitair te zijn, gericht op een zeer beperkt aantal kenners en liefhebbers. Tegelijk is er in de samenleving een roep om kunstuitingen, die meer maatschappelijke betrokkenheid vertonen en grotere groepen van mensen bij de culturele ontwikkelingen proberen te betrekken.

Door bovengenoemd project wenden componisten van heel verschillende herkomst zich met carillonmuziek voor het uurwerk uitdrukkelijk tot een breed publiek en zoeken in de openbare ruimte de communicatie met de bevolking. Het is een overbrugging naar beide kanten in een open context. Het gaat immers om nieuwe muziek voor uurspeelwerken: het klinken ervan blijft niet beperkt tot concertuitvoeringen, deze muziek is nadrukkelijk geschreven als omlijsting van de tijdsaanduidingen van torenuurwerken: het hele uur, het halve uur en de beide kwartieren. Als zodanig begeleidt deze muziek de bezigheden of recreatie van gewone burgers, inwoners of toeristen.

Zeventien, deels jonge componisten hebben aan het componeren van uurwerk-muziek meegedaan. De Stichting heeft contact en voert overleg met de carilloneigenaren op acht locaties, verspreid over heel Limburg. *Zie daartoe de gegevens op pagina 6/7.*

Ook wordt intensief samengewerkt met de Nederlandse Klokkenspelvereniging en de Vlaamse Beiaardiersvereniging. Drie beiaardiers, uit Nederland en België, hebben plaats genomen in de commissie die de voortgang van het project begeleidt. Zij hebben onder meer de expertise ingebracht, die bij het componeren voor soms heel verschillende klokkenspelen wordt vereist. Overleg is er geweest met de klokkengieterij Eijsbouts, die een belangrijk adviserend aandeel heeft gehad in dit project.

Voor activiteiten in Heerlen wordt er samengewerkt met Festival Cultura Nova. Hierin opgenomen een workshop voor carillonspelen en een speciaal voor het Festival gecomponeerde urenmelodie.

Met muziekscholen en scholen voor Voortgezet Onderwijs (het vak Culturele en Kunstzinnige Vorming 1) wordt samengewerkt bij de uitvoering van een educatief programma. Met het Huis voor de Kunsten is ambulant overleg speciaal over de publicitaire aspecten van het programma.

De Stichting Limburgse Componisten wil met dit project eigentijdse muziek-kunst een duidelijke brug laten slaan naar een breder maatschappelijk verband. De openbare ruimte van dorpen en steden is het platform waarop dit contact plaats vindt.

André Stolwijk

voorzitter Stichting Limburgse Componisten

Concertkalender 2007

1 juni Cuijk – St. Martinuskerk	pagina 8
3 juni Venlo – St. Martinuskerk	pagina 9
17 juni Peer (B) – St. Trudokerk	pagina 10
5 juli Roermond – Stadhuis	pagina 11
24 augustus Venray – St. Petrusbandenkerk	pagina 12
30 augustus Maastricht – St. Servaasbasiliek	pagina 13
31 augustus Heerlen – St. Pancratiuskerk	pagina 14
9 september slotconcert Weert – St. Martinuskerk	pagina 15

Het slotconcert wordt gehouden in Weert, op 9 september tijdens de Open Monumentendagen, die dit jaar in het teken staan van Moderne Monumenten. Het programma bestaat uit twee delen: naast het concert met de voor dit project gecomponeerde melodieën worden er twee werken uitgevoerd voor carillon en fanfare-orkest, te weten de in 1964 geschreven Mestreechter Suite van Benoît Franssen (1893-1978) en de speciaal voor dit festival gecomponeerde Torenmuziek van Jo van den Booren.

Medewerking wordt verleend door de Fanfare Eensgezindheid uit Maasbracht-Beek. Deze fanfare werd driemaal achter elkaar wereldkampioen op het WMC in Kerkrade en staat momenteel onder muzikale leiding van Jean-Pierre Cnoops.

Voor deze uitvoering maakt beiaardier Frank Steijns gebruik van een mobiel carillon.

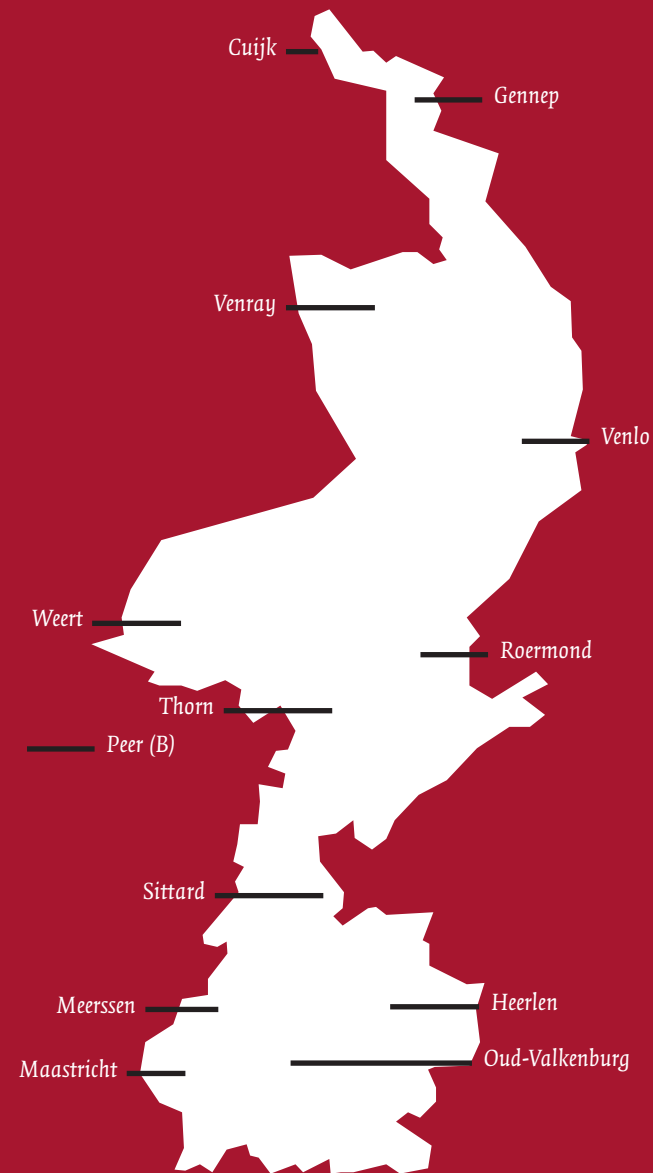
Het programma van het slotconcert is afhankelijk van de weersomstandigheden en daarom onder voorbehoud.
Actuele informatie: zie www.limburgsecomponisten.nl

Bovendien worden tijdens de Open Monumentendagen alle binnen dit project gecomponeerde melodieën uitgevoerd op het carillon van Weert, elk kwartier een andere melodie.

provincie limburg

**HUIS VOOR
DE KUNSTEN
LIMBURG**

**CULTUR
ANOVA** | **ZOMERF
ESTIVAL
HEERLEN**

Concertprogramma **Cuijk**

Vrijdag 1 juni - Cuijk - St. Martinuskerk
Kerkstraat 10 - aanvang 16.00 uur
Beiaardier: Marcel Siebers (Zie pagina 16)

Programma:

Homage (1999) - Marcel Siebers

Een verklanking van de frustraties, mooie herinneringen en de berusting ter nagedachtenis geschreven aan een goede vriend.

1ste blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

Jo van den Booren - Arno Dieteren - Margriet Ehlen Jan Ezendam - Hans Kockelmans - Hans Meeuws - Rob Peters - Gerard Sars

Sonatine 'Allen die willen te kap'ren varen' -

Erik Vandervoort

Een werk in 3 delen gebaseerd op het welbekende volksliedje.

2de blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

**Marcel Siebers - John Slangen - Jos Smeets
Frank Steijns en Erik Vandervoort - André Stolwijk
Ton Verhiel - Robert Weirauch - Norbert Wild**

Fantasie over een Russisch volkslied -

Frank Steijns

Inleiding, lied en fuga over een met veel passie klinkend 'Russisch' kinderliedje.

'Bronze Green Oak' Capriccio (2003) -

Marcel Siebers

Een werk met Limburgse elementen.

BEIAARD ST. MARTINUSKERK TE CUIJK

Het carillon is gegoten door de Koninklijke Klokkengieterij Petit & Fritsen uit Aarle-Rixtel. De oorspronkelijke beiaard van 25 klokken hing in de toren bij het gemeentehuis. Na een raadsbesluit is in 2005 besloten om het instrument te verplaatsen naar de zuiderstoren van de Martinuskerk. De 3 luidklokken van de kerk zijn de basis voor de vernieuwde beiaard. Het instrument transposeert een kwart omhoog. Het geluid zal worden uitgebreid met twee extra klokken in de reeks Es-F-G-As-Bes en het totale instrument telt 51 klokken aangesloten op het klavier als Bes-C-D-chromatisch tot en met een hoge D. De klokken werden gegoten in de jaren 1951, 1955, 1956, 1957 en 2006. De Es-klok is met 1430 kg de zwaarste klok van de Cuijkse beiaard.

Wekelijkse bespelingen op woensdag: 15.00-16.00 u.

Concertprogramma **Venlo**

Zondag 3 juni - Venlo - St. Martinuskerk
Grote kerkstraat 30 - aanvang 14.30 uur
Beiaardier: Marcel Siebers (Zie pagina 17)

Programma:

Homage (1999) - Marcel Siebers

Een verklanking van de frustraties, mooie herinneringen en de berusting ter nagedachtenis geschreven aan een goede vriend.

1ste blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

Jo van den Booren - Arno Dieteren - Margriet Ehlen Jan Ezendam - Hans Kockelmans - Hans Meeuws - Rob Peters - Gerard Sars

Sonatine 'Allen die willen te kap'ren varen' -

Erik Vandervoort

Een werk in 3 delen gebaseerd op het wel bekende volksliedje

2de blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

**Marcel Siebers - John Slangen - Jos Smeets
Frank Steijns en Erik Vandervoort - André Stolwijk
Ton Verhiel - Robert Weirauch - Norbert Wild**

Fantasie over een Russisch volkslied -

Frank Steijns

Inleiding, lied en fuga over een met veel passie klinkend 'Russisch' kinderliedje.

'Bronze Green Oak' Capriccio (2003) -

Marcel Siebers

Bronze Green Oak is een werk met Limburgse elementen.

BEIAARD ST. MARTINUSKERK TE VENLO

Het carillon is in de jaren 1952, 1959 en 1999 gegoten door Koninklijke Klokkengieterij Petit & Fritsen uit Aarle-Rixtel. Vier luidklokken, met de slagtonen C-Es-F-G, spelen mee in het instrument. De C-klok is tevens de zwaarste klok van het Venlose carillon en weegt 2381 kg. Het instrument bezit 53 klokken en heeft een omvang van bijna vier en een half octaaf. Het is een van de grootste beiaarden in Europa.

Wekelijkse bespelingen op zaterdag: 14.30 -15.30 uur

Concertprogramma **Peer**

Zondag 17 juni - St. Trudokerk

aanvang 20.00 uur

Beiaardier: Erik Vandervoort (Zie pagina 17)

Programma:

De zingende toren - René Vanstreels

1ste blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

Jo van den Booren - Arno Dieteren - Margriet Ehlen Jan Ezendam - Hans Kockelmans - Hans Meeuws Rob Peters - Gerard Sars

Fantasie over een Russich volkslied - Frank Steijns

Sarabande en Rondo - Edward Loos

2de blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

Marcel Siebers - John Slangen - Jos Smeets Frank Steijns en Erik Vandervoort - André Stolwijk Ton Verhiel - Robert Weirauch - Norbert Wild

Sonatine over 'Al die willen te kap'ren varen' - Erik Vandervoort

Allegro – In memoriam Corneel – Vivo

Toelichting bij het programma

De componisten zijn allen Limburgse beiaardiers:

René Vanstreels uit Hasselt, Frank Steijns uit Maastricht, Edward Loos is de voormalige beiaardier van St.-Truiden en Erik Vandervoort is beiaardier in beide Limburgen.

De composities in het programma zijn traditioneel van opzet. Alleen de sonatine, gecomponeerd op motieven uit het volksliedje, is moderner van toonspraak.

BEIAARD ST. TRUDOKERK TE PEER

De beiaard werd in 1992 ingericht en in 1999 uitgebreid tot een instrument met vijf octaven. Het instrument telt 64 klokken en is het grootste van België.

De omvang loopt van bes-0 en c-1 chromatisch tot d-6. De klokken, allemaal gegoten door de firma Petit & Fritsen, hebben een totaalgewicht van 17000 kilogram. Opvallend is het klavier dat de afmetingen heeft van de Noord-Amerikaanse standaardmaat. Het wijkt daardoor sterk af van het traditionele Europese beiaardklavier.

Concertprogramma **Roermond**

Donderdag 5 juli - stadhuis Roermond

aanvang 20.30 uur

Beiaardier: Erik Vandervoort (Zie pagina 17)

Programma:

De zingende toren - René Vanstreels

1ste blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

Jo van den Booren - Arno Dieteren - Margriet Ehlen Jan Ezendam - Hans Kockelmans - Hans Meeuws Rob Peters - Gerard Sars

Fantasie over een Russich volkslied - Frank Steijns

Sarabande en Rondo - Edward Loos

2de blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

Marcel Siebers - John Slangen - Jos Smeets Frank Steijns en Erik Vandervoort - André Stolwijk Ton Verhiel - Robert Weirauch - Norbert Wild

Sonatine over 'Al die willen te kap'ren varen' - Erik Vandervoort

Allegro – In memoriam Corneel – Vivo

Toelichting bij het programma

De componisten zijn allen Limburgse beiaardiers:

René Vanstreels uit Hasselt, Frank Steijns uit Maastricht, Edward Loos is de voormalige beiaardier van St.-Truiden en Erik Vandervoort is beiaardier in beide Limburgen.

De composities in het programma zijn traditioneel van opzet. Alleen de sonatine, gecomponeerd op motieven uit het volksliedje, is moderner van toonspraak.

DE BEIAARD VAN ROERMOND

De beiaard is in 1982 door bedrijven en particulieren geschonken ter gelegenheid van het 750-jarig bestaan van de stad Roermond en hangt in het torentje van het stadhuis. Het klokkenspel telt 49 klokken: bes₁, c₂, d₂ en dan chromatisch tot c₆, met een totaalgewicht van 2500 kg. Het kan zowel automatisch als met de hand worden bespeeld.

In 1995 werd het klokkenspel aangevuld met een groep bewegende beelden die elke middag om 12 uur rond de toren van het stadhuis draaien. De beelden-groep bestaat uit: de architect (Dr. Cuypers), de kleermaker, de nar, de papierschepper, de bisschop (Van Hoensbroeck), de orgeldraaier, de smid en de vorstin (Maria Theresia).

Concertprogramma **Venray**

Vrijdag 24 augustus - St. Petrusbandenkerk
aanvang 19.30 uur

Beiaardier: Rosemarie Seuntiëns (Zie pagina 16)

Programma:

Prelude en fuga - Benoît J. Franssen (1893-1978)

Een vrolijk virtuoos Preludium waarvan het Allegro ma un poco rubato overgaat in een Briljante quasi cadens. Hierna volgt de fuga met een zich steeds herhalend thema.

1ste blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

Jo van den Booren - Arno Dieteren - Margriet Ehlen Jan Ezendam - Hans Kockelmans - Hans Meeuws - Rob Peters - Gerard Sars

Johannes (1998) - Kurt Bikkembergs (* 1963)

Het derde beiaardwerk dat Bikkembergs schreef is 'Johannes', genoemd naar de derde telg uit zijn gezin. Het is een fantasie over een bekend kinderliedje, met repetitieve hoekdelen, licht geïnspireerd op de beiaardmuziek van Frans Geysen.

2de blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

**Marcel Siebers - John Slangen - Jos Smeets
Frank Steijns en Erik Vandevort - André Stolwijk
Ton Verhiel - Robert Weirauch - Norbert Wild**

Variaties over een Paganini thema (1955) - Benoît J. Franssen (1893-1978)

Niccolò Paganini, Italiaans violist en componist heeft op de ontwikkeling van het virtuoosdom een grote invloed gehad. In 1955 maakte componist Benoît Franssen over het bekende 'Paganini thema' het werk "Variaties voor Beiaard". Dit werk bevat grote tegenstellingen in de variaties onderling, rust en gevoelige nuances naast uitbundige techniek en virtuositeit.

BEIAARD ST. PETRUSBANDENKERK VENRAY

Dit carillon is een nog jong instrument met 50 klokken, dat pas in de negentiger jaren van de vorige eeuw volledig en met stokkenklavier in gebruik werd genomen. Het instrument wordt beheerd door de Stichting Carillon Venray. Bepelingen vinden iedere veertien dagen van 14 tot 15 uur plaats door Rosemarie Seuntiëns. Meer informatie is te vinden in de brochure "Van luidklok tot carillon (vijf eeuwen klokgelui in Venray)" (1996) door Sjeff Verlinden.

Concertprogramma **Maastricht**

Donderdag 30 augustus - St. Servaasbasiliek
Maastricht - aanvang 20.30 uur

Beiaardier: Frank Steijns (Zie pagina 17)

Programma:

Prelude Romantique (1991) - Frank Steijns (* 1970)

Eindexamenwerk compositie aan de Koninklijke Beiaardschool in Mechelen. Rond het ostinaat slaan van een enkele klok ontwikkelt zich een melodie door de verschillende lagen en klankkleuren van het carillon. Een cadens probeert steeds de cadans te doorbreken maar aan het eind overwint het gestage ritme van de monotone klokslagen, zachtjes klinkend als een eenzame luidklok in de verte.

1ste blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

Jo van den Booren - Arno Dieteren - Margriet Ehlen Jan Ezendam - Hans Kockelmans - Hans Meeuws - Rob Peters - Gerard Sars

Suite Archaique (1957) - B. J. Franssen (1893-1978)

De Maastrichtse componist en beiaardier Benoît Franssen schreef 14 composities voor carillon: stuk voor stuk standaardwerken in het repertoire van elke beiaardier. Zijn Suite Archaique telt vijf delen, gebaseerd op oude dansen: Introduction, Courante, Sarabande, Menuet I & II en Tarantelle. De invloed van Franse componisten als Franck en Fauré op het werk van Franssen is in deze compositie duidelijk merkbaar.

2de blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van:

**Marcel Siebers - John Slangen - Jos Smeets
Frank Steijns en Erik Vandevort - André Stolwijk
Ton Verhiel - Robert Weirauch - Norbert Wild**

Katelijne (1994) - Kurt Bikkembergs (* 1963)

Geschreven in opdracht van en opgedragen aan Frank Steijns. De aanleiding was de geboorte van Bikkembergs' dochtertje Katelijne.

BEIAARD ST. SERVAASBASILIEK MAASTRICHT

De Sint Servaaskerk bezat al in 1555 een klokkenspel van 19 klokken dat vervaardigd was door de Akense klokkengieter Henrick van Trier. In 1767 werden deze klokken door Andreas Jozef van den Gheyn omgesmolten voor een nieuw te gieten carillon van 40 klokken. Tijdens een dramatische brand op 9 september 1955 stortte de middentoren, met daarin dit prachtige barokke carillon, naar beneden. Slechts enkele klokken konden worden bewaard: zij werden toegevoegd aan het carillon van Schoonhoven, waar ze nog steeds klinken. Het duurde tot 1976 vooraleer met de verzekeringspenningen een nieuw 4-octaafs carillon kon worden besteld bij Koninklijke Klokkengieterij Eijsbouts te Asten. Met de grote restauratie van de kerk in 1984 werd dit instrument aangevuld met de zware luidklokken van de kerk, waardoor een extra octaaf werd toegevoegd. Met 59 klokken is het momenteel het grootste carillon van Limburg. Vaste beiaardier is Frank Steijns. In de zomermaanden organiseert de Stichting Carillons Maastricht een serie carillonconcerten, tweewekelijks op donderdagavond.

Concertprogramma Heerlen

**In het kader van het festival
Cultura Nova: Pancratiuskerk
Vrijdag 31 augustus 2007
aanvang 20.00 uur
Beiaardier: Frank Steijns**

Prelude Romantique (1991) - Frank Steijns (* 1970)

Eindexamenwerk compositie aan de Koninklijke Beiaardschool in Mechelen. Rond het ostinaat slaan van een enkele klok ontwikkelt zich een melodie door de verschillende lagen en klankkleuren van het carillon. Een cadens probeert steeds de cadans te doorbreken maar aan het eind overwint het gestage ritme van de monotone klokslagen, zachtjes klinkend als een eenzame luidklok in de verte.

1ste blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van: **Jo van den Booren - Arno Dieteren - Margriet Ehlen Jan Ezendam - Hans Kockelmans - Hans Meeuws Rob Peters - Gerard Sars**

O guardador de rebanhos – Arno Dieteren (Wereldpremière)

Opgedragen aan Frank Steijns
De titel 'O guardador de rebanhos' (Hoeder van de kudden) verwijst naar een gedicht van Fernando Pessoa. In een trage inleiding ontwikkelt zich langzaam het toonmateriaal. Overdenkende passages, afgewisseld met signaalachtige figu-

ren en emotionele ontladingen monden uit in een snel motorisch slotdeel waarin een fragment van de 'urenmelodie' voor het carillon van Oud-Valkenburg is verwerkt. Naar het einde toe worden de klanken steeds ijler. Ze vervliegen als het ware. "De dingen hebben geen betekenis: ze bestaan. De dingen zijn de enige verborgen zin der dingen." (Uit: O guardador de rebanhos)

2de blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van: **Marcel Siebers - John Slangen - Jos Smeets - Frank Steijns en Erik Vandevooort - André Stolwijk - Ton Verhiel - Robert Weirauch - Norbert Wild**

Katelijne (1994) - Kurt Bikkembergs (* 1963)

Geschreven in opdracht van en opgedragen aan Frank Steijns. De aanleiding was de geboorte van Bikkembergs' dochtertje Katelijne. Het werk is dan ook gebaseerd op een eenvoudig kinderliedje dat in een octotonische modus omspeeld wordt. Aan het begin en einde van het werk vormt deze melodie met een 'scramble' van de celmotieven een klankgordijn waarin alle kleuren van het carillon te horen zijn.

Workshop

In samenwerking met Cultura Nova wordt in Heerlen op zondag 2 september een workshop carillonspelen voor kinderen gegeven door de

beiaardier Frank Steijns.
Plaats: Pancratiusplein Heerlen
Aanvang : 14.00 uur

Urenmelodie

Tijdens het festival Cultura Nova (24 augustus – 2 september) is een speciaal voor dit festival door **Arno Dieteren** gecomponeerde urenmelodie voor het carillon van de Pancratiuskerk te horen.

Speeltijden: van 19.00 tot 22.00 u.

BEIAARD HEERLEN

Op last van de bezetter werden op 15 juni 1943 de luidklokken weggehaald. Op 16 december 1946 werden 4 nieuwe klokken geplaatst door de klokkengieterij Petit en Fritsen. In 1947 leverde klokkengieterij Eijsbouts een nieuwe luid-inrichting. In 1964 werd een volledige nieuw carillon geplaatst dat bestond uit 47 klokken. In 1997 werden 2 nieuwe klokken geplaatst waardoor de speelmogelijkheden van het carillon aanzienlijk werden vergroot.

Concertprogramma Slotconcert Weert

**Zondag 9 september -
St. Martinuskerk Weert
aanvang 14.30
Beiaardier: Frank Steijns**

Prelude Romantique (1991) - Frank Steijns (* 1970)

Eindexamenwerk compositie aan de Koninklijke Beiaardschool in Mechelen. Rond het ostinaat slaan van een enkele klok ontwikkelt zich een melodie door de verschillende lagen en klankkleuren van het carillon. Een cadens probeert steeds de cadans te doorbreken maar aan het eind overwint het gestage ritme van de monotone klokslagen, zachtjes klinkend als een eenzame luidklok in de verte.

1ste blok carillon composities

Achtereenvolgens de urenmelodieën van: **Jo van den Booren - Arno Dieteren - Margriet Ehlen Jan Ezendam - Hans Kockelmans Hans Meeuws - Rob Peters Gerard Sars**

Suite Archaique (1957) - Benoît J. Franssen (1893-1978)

De Maastrichtse componist en beiaardier Benoît Franssen schreef 14 composities voor carillon: stuk voor stuk standaardwerken in het repertoire van elke beiaardier. Zijn Suite Archaique telt vijf delen, gebaseerd op oude dansen: Introduction, Courante, Sarabande, Menuet I & II en Tarantelle. De invloed van de Franse componisten als Franck en Fauré op het werk van Franssen is duidelijk in deze compositie merkbaar.

2de blok carillon composities
Achtereenvolgens de urenmelodieën van: **Marcel Siebers - John Slangen - Jos Smeets - Frank Steijns en Erik Vandevooort - André Stolwijk - Ton Verhiel - Robert Weirauch - Norbert Wild**

Katelijne (1994) -

Kurt Bikkembergs (* 1963)
Geschreven in opdracht van en opgedragen aan Frank Steijns. De aanleiding was de geboorte van Bikkembergs' dochtertje Katelijne. Het werk is dan ook gebaseerd op een eenvoudig kinderliedje dat in een octotonische modus omspeeld wordt. Aan het begin en einde van het werk vormt deze melodie met een 'scramble' van de celmotieven een klankgordijn waarin alle kleuren van het carillon te horen zijn.

Mestreechter Suite - Benoît Franssen

In samenspel met Fanfare Eensgezindheid uit Maasbracht-Beek. Dit werk werd geschreven in 1964 voor het 300 jarig bestaan van het Maastrichtse stadhuis-carillon, maar werd daarna meer dan 40 jaar verloren gewaand. Begin dit jaar vond Frank Steijns het manuscript terug via de erfgenamen van de componist.

Torenmuziek voor carillon en fanfare - Jo van den Booren (Wereldpremière)

In samenspel met Fanfare Eensgezindheid uit Maasbracht-Beek. Een nieuw werk van Jo van den Booren, speciaal voor dit festival

gecomponeerd in opdracht van de Nederlandse Klokkenspel Vereniging. Dit werk is geschreven als een hommage aan de Nederlandse componist Henk Badings (1907-1987). Het werk is dan ook geheel in de door Badings zo veelvuldig gebruikte octotonische modus geschreven. Hierdoor mengen de mineur-boventonen van de klokken perfect met de majeur-boventonen van de koperblazers.

BEIAARD WEERT

De beiaard van de St. Martinuskerk te Weert is gemaakt door Petit&Fritsen in 1959. Als basis diende de al aanwezige 4 luidklokken, waarvan de oudste twee uit 1692 dateren. In 1992 is het carillon omgevormd tot een handbespeelbaar instrument. Later werden enkele oude klokken vervangen zodat het instrument nu een volwaardig concert-carillon is bestaande uit 49 klokken. Achter in de kerk staat een speelbare 5 meter hoge natuurgetrouwe replica van het carillon.

Marcel Siebers

Marcel Siebers (1955) studeerde piano bij o.a. Janine van Mever en haalde in 1980 de onderwijsakte B aan het Arnheems conservatorium. Verder volgde hij daar een directie cursus en compositielessen. Hij behaalde het diploma Uitvoerend Musicus aan de Nederlandse Beiaardschool te Amersfoort. Zijn docent was Arie Abbenes. Siebers heeft reeds vele beiaardrecitals in Europa en in de Verenigde Staten verzorgd. In 2005 gaf hij op uitnodiging van de Canadese regering een concert op de 'Peace Tower' in Ottawa. Marcel Siebers is stadsbeiaardier van Venlo, Cuijk en Emmerich (D). Als componist heeft hij in de beiaardwereld eveneens zijn sporen verdiend. Zo won hij in 1994 en 1996 een 2de prijs bij internationale compositiewedstrijden voor beiaard met achtereenvolgens de werken "Fantasie" op het Franse chanson "Tant que vivrai" en "Prelude con Fughetta".

www.marcel siebers.nl

Rosemarie Seuntiëns

Rosemarie Seuntiëns is geboren te Asten. Zij studeerde klassiek piano bij Ton Demmers aan het Brabants Conservatorium te Tilburg en behaalde in 1991 het diploma. Als pianiste begeleidt zij regelmatig koren en solisten tijdens concerten en concoursen. Verder vormt zij samen met de twee tenoren Joost Manders en Stan Lambregts het bekende Klassieke Opera trio 'Hu'hum'. Beiaard studeerde Rosemarie Seuntiëns aan de Nederlandse beiaardschool te Amersfoort bij Arie Abbenes. Zij sloot deze beiaard studie af met het diploma Uitvoerend Musicus. Rosemarie is stadsbeiaardier van Helmond, Venray en adjunctbeiaardier van de Philips-beiaard in de Catharinakerk te Eindhoven. Naast vele optredens in Nederland verzorgde Seuntiëns concerten in België, Frankrijk, Ierland, Portugal en de Verenigde Staten. Bovendien ontwikkelde zij een nieuw programma voor mobiel beiaard met orkestband genaamd 'Roaming Bells'. Met dit populair programma oogst ze momenteel zowel in binnen- als buitenland veel succes. Inmiddels is met deze muziek de CD 'Roaming Bells' uitgebracht.

www.rosemarieseuntiëns.nl

Frank Steijns

Frank Steijns studeerde viool, muziektheorie en orkestdirectie aan het Lemmensinstituut in Leuven waar hij in 1994 cum laude zijn laureaatsdiploma behaalde. Daarnaast volgde hij de opleiding tot beiaardier aan de Koninklijke Beiaardschool in Mechelen, waar hij in 1991 met grote onderscheiding het eindexamen behaalde. Hij is stadsbeiaardier van Maastricht, Heerlen en Weert. Ook speelt hij viool in het Johann Strauss Orkest van André Rieu. Hij is een voorvechter van hedendaagse muziek. Hij speelde premières van verschillende composities die voor hem geschreven zijn. Daarbij hebben spectaculaire voorstellingen zijn voorkeur, omdat ze een groot publiek bekend maken met hedendaagse carillonmuziek. Vorig jaar stal hij de show door tijdens de Vrijthofconcerten van André Rieu de toren op en af te rennen om het Servaascarillon te bespelen. In navolging van dit concert speelde hij solo tijdens de Rieu Wereld Tour 2006 op een - in samenspraak met Rieu speciaal ontworpen - mobiel carillon van 27 klokken. Het ligt in de bedoeling dat Frank volgend jaar dit klokkenspel in eigendom neemt, om hiermee educatieve carillonprojecten in de regio op te zetten voor de Limburgse jeugd en scholieren.

Erik Vandervoort

Erik Vandervoort (°1957) studeerde aan het Lemmensinstituut, het Koninklijk Muziekconservatorium van Brussel en het conservatorium van Maastricht. Hij behaalde het eindexamen van de Koninklijke Beiaardschool "Jef Denyn". Aan het Noord-Limburgs Instituut voor Kunstonderwijs is hij leraar orgel, samenspel, begeleidingspraktijk en ICT-coördinator. Hij is stadsbeiaardier van Peer en Roermond, organist van de St.-Trudo-kerk te Peer en docent aan de Koninklijke Beiaardschool afdeling Peer.

De carillons waarvoor de componisten nieuwe urenmelodieën componeerden

Gennep

Het stadhuis in Gennep werd in de 2e Wereldoorlog zwaar beschadigd. Na de herstelwerkzaamheden werd in 1950 in de toren een uit 25 klokken bestaand carillon van de internationaal vermaarde firma Petit & Fritsen uit Aarle-Rixtel aangebracht.

Voor dit carillon schreef **Jan Ezendam** *Musica Speculativa*, een reflectie op de idee dat alles in het universum uit te drukken is in een aantal basale verhoudingen en **Marcel Siebers** neemt in zijn compositie Gennep het Gennep's volkslied als uitgangspunt.

Het carillon van Gennep slaat elk kwartier.

De urenmelodie van Jan Ezendam is te horen van 12.15 uur tot 13.00 uur en van 14.15 uur tot 15.00 uur.

De urenmelodie van Marcel Siebers is te horen van 13.15 uur tot 14.00 uur en van 15.15 uur tot 16.00 uur.

Venray

Het carillon bevindt zich in de Petrus Bandenkerk. Het is een nog jong instrument met 50 klokken, dat pas in de negentiger jaren van de vorige eeuw volledig en met stokenklavier in gebruik werd genomen. Bepelingen vinden iedere veertien dagen van 14.00u tot 15.00u plaats door Rosemarie Seuntiëns. Het instrument wordt beheerd door de Stichting Carillon Venray. Meer informatie is te vinden in de brochure "Van luidklok tot carillon (vijf eeuwen klokgelui in Venray)" (1996) door Sjef Verlinden.

Voor dit carillon schreef **Jos Smeets** een polyfone compositie met titel *Octobells* en **Robert Weirauch** componeerde *Petite Suite pour Carillon*, een werk dat begint als een tarantella en dan tot stilstand komt als een speeldoos met een aflopende veer.

Het carillon van Venray slaat elk kwartier.

De urenmelodie van Jos Smeets is te horen van 12.15 uur tot 13.00 uur en van 14.15 uur tot 15.00 uur.

De urenmelodie van Robert Weirauch is te horen van 13.15 uur tot 14.00 uur en van 15.15 uur t/m 16.00 uur.

Deze urenmelodieën zijn dagelijks te horen van 9 april t/m 9 september 2007

Maastricht

De Sint Servaaskerk bezat al in 1555 een klokkenspel van 19 klokken, dat vervaardigd was door de Akense klokkengieter Henrick van Trier. In 1767 werden deze klokken omgesmolten voor een nieuw te gieten carillon van 40 klokken. Tijdens een dramatische brand op 9 september 1955 stortte de middentoren, met daarin dit prachtige barokke carillon, naar beneden. Het duurde tot 1976 vooraleer met de verzekeringspenningen een nieuw 4-octaafs carillon kon worden besteld bij Koninklijke Klokkengieterij Eijsbouts te Asten. Met de grote restauratie van de kerk in 1984 werd dit instrument aangevuld met de zware luidklokken van de kerk. Met 59 klokken is het momenteel het grootste carillon van Limburg. Vaste beiaardier is Frank Steijns.

Voor dit carillon schreef **Jo van den Booren** *Pange Lingua* en **André Stolwijk** componeerde *St. Servaas*, gebaseerd op het bekende Servaaslied.

Het carillon van de St Servaas slaat elk half uur.

De urenmelodie van Jo van den Booren is te horen om 12.30 en 13.00 uur en om 14.30 en 15.00 uur.

De urenmelodie van André Stolwijk is te horen op 13.30 en 14.00 uur en om 15.30 en 16.00 uur.

Thorn

Het klokkenspel in het torentje boven het gemeentehuis is een schenking van de Vrienden van Thorn. Dit exclusieve gezelschap dat zo'n 180 leden telt vergadert eenmaal per jaar in het stadje en brengt dan steeds een geschenk mee. In 2004 betrof dit een uitbreiding van het klokkenspel. Dit alleen automatisch spelende carillon omvat slechts 18 klokken en behoort daarmee tot de kleinere carillons. Voor dit carillon schreven **Frank Steijns** en **Erik Vandervoort** een duo compositie gebaseerd op historisch materiaal en Ton Verhiel componeerde de mini-suite "Een rondje in een uur" met als deeltjes: 1e kwartier, Op de helft, Al 45 minuten voorbij, Het begin of 't eind??"

Het carillon van Thorn slaat elk half uur.

De uren melodie van Erik Vandervoort is te horen om

12.30 en 13.30 uur.

De urenmelodie van Frank Steijns is te horen om 13.00 en 14 uur.

De urenmelodie van Ton Verhiel is te horen om 14.30, 15 uur, 15.30 en 16 uur.

Meerssen

De Basiliiek van het Heilig Sacrament in Meerssen (ook wel de Bartholomeuskerk) krijgt haar vorm in de 13e eeuw en wordt als hoogtepunt van de Maasgotiek gezien. De kerk beschikt over een 32 klokken omvattend carillon, waarvan de Limburgse musicus Rob Waltmans de vaste bespeler is. In 2007 zal dit carillon met nog 5 klokken worden uitgebreid.

Voor dit carillon schreef **Rob Peters** Vier Preludes, die als geheel een sterke verbondenheid laten horen, maar ieder voor zich toch een afgerond geheel vormen en **Norbert Wild** componeerde Preludium voor carillon waarin invloeden van zowel jazz als ook barokmuziek te horen zijn.

Het carillon van Meerssen slaat elk half uur.

De urenmelodie van Rob Peters is te horen om 12.30 en 13.00 uur en om 14.30 en 15.00 uur.

De urenmelodie van Norbert Wild is te horen om 13.30 en 14.00 uur en om 15.30 en 16.00 uur.

Sittard

Dit uit 50 klokken bestaande carillon bevindt zich in de 80 meter hoge toren van de Petruskerk. Deken Janssen kreeg het instrument in 1988 als afscheidscadeau. Dit grote carillon is gebouwd door de firma Eijsbouts en klinkt slechts één maal per uur. De geschiedenis van dit klokkenspel werd in 1992 vastgelegd door Will J. Poulssen in een boekwerkje getiteld: "De beiaard van Sittard. Historie van een klokkenspel".

Voor dit carillon schreef **Margriet Ehlen** Ignis Caritas, gebaseerd op een tekst die eindigt met "met de klok mee, breng mij thuis" en **John Slangen** componeerde Tu es Petrus, gebaseerd op de communiezang tijdens de RK liturgie.

Het carillon van Sittard slaat het hele uur.

De urenmelodie van Margriet Ehlen is te horen om 13.00 en 15.00 uur.

De urenmelodie van John Slangen is te horen om 14.00 en 16.00 uur.

Roermond

Het carillon op het stadhuis van Roermond bestaat uit 37 klokken. Het werd in 1982 bij gelegenheid van het 750 jarig bestaan van de stad door bedrijven en particulieren geschonken. In 1995 zorgden zij ook voor de toevoeging van de beelden. De zwaarste klok weegt 270 kilo en heeft een doorsnee van 78 cm. Het kleinste klokje daarentegen meet slechts 16 cm en weegt 9 kg.

Stadsbeiaardier **Erik Vandevoort** geeft op iedere 1e zondag van de maand (koopzondag) twee keer een concert op dit met stokkenklavier bespeelde carillon.

Voor dit carillon schreef **Hans Meeuws** Het Remuunjs keteerke en Gerard Sars componeerde Vier Urenmelodieën, abstracte muziek met een vrolijke ondertoon, waarin echter ook enige bezinning doorklinkt.

Het carillon van Roermond slaat het hele en halve uur.

De urenmelodie van Hans Meeuws is te horen om 12.30 en 13.00 uur en om 14.30 en 15.00 uur.

De urenmelodie van Gerard Sars is te horen om 13.30 en 14.00 uur en om 15.30 en 16.00 uur.

Oud-Valkenburg

Het schip van de Johannes de Doper-kerk in Oud-Valkenburg stamt uit de 11e eeuw. Het automatisch klokkenspel behoort met zijn slechts 18 klokken tot de kleinere carillons. Buiten de festivaltijden speelt het instrument ieder heel en ieder half uur en door de fantastische ligging in het Geuldal komt de fraaie klankkleur van dit instrument nog beter tot zijn recht.

Voor dit carillon schreef **Arno Dieteren** Quint Essence, een compositie, waarin tegendraadse omspelingen van het thema de muziek van het hele uur karakteriseren en de klanken van het halve uur een meer landelijk karakter hebben.

Hans Kockelmans componeerde een Johannes de Doper-Hymne, waarin hij de gregoriaanse hymne "Ut Queant Laxis" als uitgangspunt heeft genomen.

Het carillon van Oud-Valkenburg slaat elk kwartier.

De urenmelodie van Arno Dieteren is te horen elk kwartier van 12.15 tot 13 uur en van 14.15 tot 15 uur.

De urenmelodie van Hans Kockelmans is te horen elk kwartier van 13.15 tot 14 uur en van 15.15 tot 16 uur.

Jo van den Booren

Fantasia over Pange lingua

Een korte fantasia, waarin duidelijk herkenbare motieven opduiken van Pange lingua. De compositie bestaat uit 4 deeltjes: deel 1 is matig langzaam, deel 2 is matig snel, deel 3 is matig langzaam, deel 4 is matig snel.

Door de wijze van docering van de 12 halve tonen, treedt de twaalfde toon pas op in het vierde deel. Omdat de fantasia oorspronkelijk voor het carillon uurwerk is bedoeld, begint daarna de cyclus opnieuw. Gecomponeerd voor het carillon van de St. Servaasbasiliek in Maastricht (37 klokken).

Jo van den Booren (1935)

Studie Maastricht's Muziek lyceum. Compositie bij Kees van Baaren, Ton de Leeuw en Klaus Huber. Hij heeft werken geschreven voor Harmonie, Fanfare, Symfonieorkest (o.a. 9 Symfonieën), kamermuziek, enkele korte opera's en filmmuziek (La Passion de Jeanne d'Arc van Dreyer en de Mantel van Trauberg). Prijzen: Visser Neerlandia prijs, Brabantse Cultuur prijs, Ridder in de orde van Oranje Nassau. www.jovandenbooren.nl

Arno Dieteren

Quint Essence

Een 'ragtime' motief als signaal opent de compositie voor het hele uur. Daarna ontwikkelt zich een melodische lijn met tegendraadse omspelingen en eindigt met het beginmotief.

Het stukje voor het halve uur heeft een landelijk karakter. Beierende klokjes starten vanuit de grondtoon, werken zich via toonladderfiguurtjes tragsgewijs omhoog, strevend naar het hoogste punt waarbij steeds meer tonen van de ladder worden prijsgegeven, en keren daarna rechtstreeks terug naar de grondtoon. De beide kwartieren zijn afgeleiden van de stukjes voor het hele en het halve uur.

Arno Dieteren studeerde hobo, piano en orkestdirectie aan het Maastrichts conservatorium. Na zijn studie richtte hij het Ensemble Contraint op waarmee hij talloze uitvoeringen gaf van composities uit de twintigste eeuw, nieuw geschreven werk en muziektheater. Sinds 1996 is hij vooral als componist werkzaam.

Margriet Ehlen

Ignis Caritas

Toen roos en vlier in bloei geschoten,

Orfeo met hart en harp

wandelde over het water, in

kadans met de maan en de wolken

de glans van de sterren voorbij,

had de nacht duizend ogen,

had de nacht duizend oren.

De dieren kwamen tevoorschijn,

de een na de ander, tot

het getal vol was en de maan rond.

Zij wisten:

Kom, o vuur van liefde, kom,

Vuur van God,

Geest van God,

geef mij licht,

geef mij kracht,

geef mij troost,

troost,

met de klok mee

breng mij thuis.

Margriet Ehlen Ehlen volgde de onderwijsopleiding op de Agnetenberg te Sittard en kreeg daar piano- en compositieles van Gerard Kockelmans. Aan de conservatoria van Maastricht, Rotterdam en Amsterdam studeerde zij schoolmuziek, koördirectie en compositie. Haar signatuur als componist is beïnvloed door haar leraren Gerard Kockelmans, Willem de Vries Robbé en Robert Heppener, en wordt bepaald door de kaders waarbinnen haar muziek moet functioneren. In 1997 ontving zij de Peter Kempkens literatuurprijs van de provincie Limburg, en in 1998 de poëzieprijs van de stad Sittard. 'De klok heeft het laatste woord' (Martinus Nijhoff) en leidt de verdoelden terug naar huis.

Jan Ezendam

Musica Speculativa

In dit werk heeft de componist aan het lichte en ludieke element een filosofische tegenhanger verbonden.

Proporties in het muzikale materiaal worden symbolisch

voor getalsverhoudingen uit het urenwerk. Het geheel is een reflectie op het idee dat alles in het universum uit te drukken is in een aantal basale verhoudingen. De metaforische functie die het muziekwerk hiermee krijgt wordt gesymboliseerd in de titel: "Musica Speculativa". Het 'klokkenspel' voltrekt zich uitsluitend in de ijle luchtlagen van het extreem hoge 3e t/m 5e octaafregister. Het balanceert tussen twee 'werelden'. De muziek zoekt het contrast tussen de karakteristieke muzikale intervallen, de 'reine kwint', als de natuurlijke consonant en zijn tegenhanger de zgn. 'tritonus'. Om dit in de muzikale vormen te benadrukken wordt oud en nieuw materiaal tegenover elkaar geplaatst in het gebruik van middeleeuwse toonladders tegenover nieuwe symmetrische tonale reeksen. Deze reeksen of 'tropen' vormen als het ware een balans tussen een tonale en a-tonale ordening van de muziek. Binnen dit flexibele concept kunnen eigentijdse composities weer voor een bredere groep luisteraars toegankelijk worden. De stijl gaat niet terug naar het oude, maar maakt het klassiek verworven tot deel van een nieuwe reflectie.

Jan Ezendam Ezendam studeerde vanaf 1972 piano, orkestdirectie, theorie en compositie aan de Conservatoria van Maastricht en Luik bij o.a. Jean Antonietti en Henri Delnooz en is sinds 1980 als docent theoretische vakken, arrangeren en ensembleleiding verbonden aan het Conservatorium van Maastricht. Regelmatig schrijft hij muziek voor ensembles en koren uit het verenigingsleven en muziek scholen, ontvangt hij diverse opdrachten van de provincie Limburg en het Fonds voor de Scheppende Toonkunst en arrangeert hij muziek voor diverse muziekgezelschappen. Recentelijk voltooide hij in opdracht van 'ARKA' Maastricht: 'Splendor II' voor symphonieorkest.

Hans Kockelmans

Johannes de Doper hymne

Voor de Johannes de Doper kerk in Oud Valkenburg (gesticht rond het jaar 1000) werd de melodie van de gregoriaanse hymne Ut Queant Laxis als basis gebruikt.

Deze melodie staat ook bekend als de Johannes de Doper hymne. Van deze hymne herleidde de muziektheoreticus Guido van Arezzo rond het jaar 1000 de notennamen Ut-Re-Mi-Fa-Sol-La-Ti. In de bewerking werden de ontbrekende verhoogde tonen toegevoegd. De kwartieren en het halve uur zijn canonische variaties op een toonreeks van de 12 tonen.

Hans Kockelmans studeerde naast elektronische muziek ook barokluit en (historische) gitaar. Hij componeerde kamermuziek en sinds 2000 uitsluitend granulaire elektronische muziek waarbij Middeleeuwse motieven vaak centraal staan. Werk van Hans Kockelmans was te horen op de Concertzender, Klara en de VPRO. www.kockelmans.nl

Hans Meeuws

Het Remuunjs Keteerke

Geen muziek bereikt zoveel oren als carillonmuziek. Aan carillonmuziek is niet te ontkomen. Componeren voor carillon is daarom iets heel speciaals. In zijn tijdsmuziek voor het Roermondse carillon "Het Remuunjs keteerke" heeft Hans Meeuws daarom gekozen voor muziek met een traditionele melodie maar met een harmoniek die de traditie vriendelijk te lijf gaat.

Hans Meeuws (1943) studeerde piano en schoolmuziek aan de conservatoria van Den Haag en Maastricht. Als componist is hij autodidact.

Rob Peters

Het voornaamste probleem dat zich bij het schrijven van deze vier preludes aandienende was: hoe bewaar je de eenheid van iets dat feitelijk geen eenheid kan zijn? In tegenstelling tot een traditionele meerdelige compositie zijn bij een urenmelodie de "pauzes" tussen de delen wel erg lang en blijft de aandacht van het "concertpubliek" niet op de compositie gericht; tussen de delen door wordt er gewandeld, gewinkeld en geconverseerd. Het merendeel van het publiek zal de compositie zelfs niet in zijn geheel horen. Om toch een overtuigende eenheid te creëren, ben ik uitgegaan van een krachtige signaalmelodie, waarvan de eerste vier noten (twee stijgende kwarten) onmiddellijk her-

kenbaar zijn. Om de toegankelijkheid nog verder te vergroten, is de compositie eenvoudig gehouden, grotendeels zelfs éénstemmig.

De basis voor het hele uur wordt gevormd door een driedelige melodie in C-groot, waarvan elke regel gevarieerd herhaald wordt, in een hoger of lager register. In deze variaties worden de kwarten van het begin als versierend element gebruikt. Zo ontstaat er een werkzaam contrast tussen de onversierde, scherp gedefinieerde melodieregels en de impressionistische, “vaag” gehouden variaties. Het eerste kwartier bestaat uit een variatie op de eerste regel van de melodie; het halve uur volgt het stramien van het hele uur, maar nu met de melodie in mineur, en met een omgekeerde beweging (kwarten worden kwinten) in de variaties. Het laatste kwartier varieert weer op de eerste regel van het halve uur.

Op deze wijze is er een sterke verbondenheid tussen de verschillende delen ontstaan, waarbij toch elk deel een afgerond geheel vormt.

Rob Peters (1969) studeerde compositie, muziektheorie en kerkmuziek aan het conservatorium te Maastricht bij Willem Kersters, John Slangen, Claude Ledoux en Alphons Kurris. Het afgelopen jaar voltooide hij de studie hoofdvak orgel aan het Tilburgs conservatorium, bij Bram Beekman. Tijdens zijn studie werd zijn interesse in liturgische muziek gewekt. Hij is als organist en dirigent/organist verbonden aan diverse kerken in Zuid-Limburg. Zijn composities weerspiegelen deze interesse. Aanvankelijk schreef hij vooral kamermuziek en orkestwerken, tegenwoordig ligt het accent op muziek voor de katholieke eredienst: koorwerken en composities voor orgel. “Ik heb ervaren dat mijn componeerstijl, die conservatiever is dan die van de meesten van mijn generatiegenoten, beter aansluit bij de kerk dan bij de concertzaal. De begrenzingen die gesteld worden aan het componeren in liturgisch verband ervaar ik persoonlijk als inspirerend en richtinggevend. Als je schrijft voor de kerk, heb je te maken met een rijke - ook muzikale - traditie, die altijd op de achtergrond meespeelt. Het is een uitdaging om die traditie te laten doorklinken in nieuw gecomponeerde muziek.”

Gerard Sars

Vier urenmelodieën

De klokkentoren strooit klanken over de stad, die iedereen in de omgeving bewust of onbewust waarneemt. Dat vraagt om overleg: je wilt niet verantwoordelijk zijn voor akoestische milieuvervuiling of ergernis geven aan de toevallige luisteraar. Een vrolijke liedbewerking met enkele variaties zijn daarom het meest gevraagd: denk maar aan Sinterklaasdeuntjes, een kerstlied of op markttag volksliederen of de beiaardversie van een populaire melodie. Beiaardiers leveren deze muziek: ze kunnen kunstig improviseren op liederen en weten verrassend om te gaan met hun instrument. Wat moet ik daar dan aan toevoegen? De vier Urenmelodieën kostten daarom heel wat inspanning. Omdat ik doorgaans abstracte muziek componeer, wilde ik dat nu evenzeer doen, maar evengoed met een vrolijke ondertoon en toch ook met de mogelijkheid iets bezinnends te latend doorklinken. Zo heb ik geprobeerd met de gangbare middelen van melodie & harmonie, ritme en vorm vier kleine karakterstukjes te componeren. Luister maar.

Gerard Sars werd geboren te Venlo in 1954 en studeerde na zijn middelbare schoolopleiding aan het Conservatorium te Maastricht achtereenvolgens orgel, compositie en gregoriaans. Tevens volgde hij een cursus sonologie (klankkunde) in Den Haag. Als gregorianist is hij o.a. vertaler van het standaardwerk ‘Sémiologie Grégorienne’ van Dom Eugène Cardine, wiens kerkmuzikale invloed verder reikt dan het gregoriaans alleen. Composities maakte hij in opdracht van verschillende muziekverenigingen en instanties, o.a. het NIB (Nederlands Instituut voor Blaasmuziek), de SNK (Stichting Nederlandse Korenorganisaties), Unisono en o.a. voor het Nederlands Pijpersgilde, Muziekvereniging St. Cecilia America, Fanfare St. Cornelius Schin op Geul, Koninklijk Roermonds Mannenkoor. Momenteel is Gerard Sars als docent muziektheorie en liturgie verbonden aan de Hogeschool Kreatio te Thorn. Verder is hij nog als diaken verbonden aan de St. Matthiasparochie te Posterholt en geestelijk verzorger in verzorgingshuis St. Jan Baptist te Swalmen. Onlangs is hij aan de Johannes

Gutenberg-Universität te Mainz gepromoveerd in de muzikwetenschappen met een studie over leven en werk van organist en (beiaard)componist Albert de Klerk. Zie verder www.gerardsars.nl

Marcel Siebers

Gennepse (om)streken

Ik heb gekozen om als uitgangspunt te gebruiken het Genneps volkslied. Op het halfuur klinkt het in een octatonische toonsoort waardoor de lokale bekende melodie verrassend anders is gaan klinken. Op het hele uur klinkt de melodie traditioneel met toevoeging van enkele verrassende samenklanken.

Marcel Siebers (1955) studeerde piano bij o.a. Janine van Mever en haalde in 1980 de onderwijsakte B aan het Arnhems conservatorium. Verder volgde hij daar een directie cursus en compositielessen. Hij behaalde het diploma Uitvoerend Musicus aan de Nederlandse Beiaardschool te Amersfoort. Zijn docent was Arie Abbenes. Siebers heeft reeds vele beiaardrecitals in Europa en in de Verenigde Staten verzorgd. In 2005 gaf hij op uitnodiging van de Canadese regering een concert op de ‘Peace Tower’ in Ottawa. Marcel Siebers is stadsbeiaardier van Venlo, Cuijk en Emmerich (D) Als componist heeft hij in de beiaardwereld zijn sporen verdiend. Zo won hij in 1994 en 1996 een 2de prijs bij internationale compositiewedstrijden voor beiaard met achtereenvolgens de werken “Fantasie” op het Franse chanson “Tant que vivrai” en “Prelude con Fughetta”. www.marcel siebers.nl

John Slangen

Tu es Petrus.

Om een koppeling met de St. Petruskerk in Sittard te maken koos ik ervoor de Communio (het gezang tijdens de heilige communie uit de RK mis, in de gregoriaanse versie horend bij het feest van de HH apostelen Petrus en Paulus dat op 29 juni gevierd wordt) in het werk op te nemen. Van dit gezang zijn de eerste noten op de tekst ‘Tu es Petrus’ (Jij bent Petrus) in de muziek van het hele uur verwerkt. Deze melodie dient als basis voor deze muziek

en wordt, al een eeuwenoude techniek, in lange notenwaarden in de bas van het werk gelegd: een zogenaamde cantus firmus (vast gezang). De muzikjes behorend bij het eerste kwartier, halve uur en derde kwartier zijn van dit hele uur afgeleid: het eerste kwartier van het eind-, het halve uur van het midden-, en het derde kwartier van het begin van de hele uur versie.

John Slangen (*Kerkrade 1951) koos op relatief late leeftijd voor de muziek. Pas op 18-jarige leeftijd nam hij reguliere pianolessen. Na één jaar (72/73) gerichte voorbereiding begon hij in 1973 aan zijn conservatorium studie: Theorie der Muziek en (in 1975) Compositie aan het Maastrichts Conservatorium, beide vakken bij Matty Niël.

In 1978 voltooide hij zijn Theorieopleiding en werd aansluitend aangesteld als leraar theoretische vakken (Harmonieleer, Contrapunt en Analyse) aan het Conservatorium te Maastricht (thans het Conservatorium van de Hogeschool Zuyd). In 1980 behaalde hij de Prijs voor Compositie waarmee zijn compositieopleiding werd afgesloten. Vanaf 1989 is hij werkzaam als leraar in het hoofdvak Compositie en tevens, sinds 1990, als leraar in het hoofdvak Theorie aan het Conservatorium Maastricht. Sinds 2000 geeft hij de colleges over twintigste-eeuwse muziek in de afdeling muziekgeschiedenis. Sinds 2003 is hij staf lid van Conservatorium Maastricht en in functie als Hoofd Muziek Klassiek; de lessen hoofdvak Compositie, Hoofdvak Theorie, en de colleges Muziekgeschiedenis blijven in zijn takenpakket. Slangen, die sinds 1980 als componist in de openbaarheid treedt, componeerde tot op dit moment ruim zeventig werken, met name solostukken en kamermuziek, daarnaast werken voor orkest en een opera.

Jos Smeets

Octobells

Bij het schrijven van mijn urenmelodie ben ik uitgegaan van de klank van het carillon, voor zover ik me die kon voorstellen, daar ik nog nooit voor dit instrument geschreven had. Het instrument heeft duidelijk geprononceerde boventonen en daarom leek mij het gebruik van

drie- of vierklanken niet erg geschikt. Dus heb ik besloten meer polyfoon te schrijven: 2- en 3-stemmig. Het vinden van een geschikte vorm was ook een uitdaging.

Samenhang heb ik trachten te creëren door de “hoofdmelodie” in drie van de vier deeltjes terug te laten komen.

De titel heeft betrekking op het door mij gebruikte tonenmateriaal: de octotonische toonladder.

Jos Smeets (1965) Kerkrade.

Eind jaren 80 heb ik een viertal jaren privé-les in compositie gevolgd bij Gerard Sars. Daar ik begin 90-er jaren full-time als docent Nederlands ging werken, bleef er weinig tijd over om intensief met muziek bezig te zijn. Eind 2000 had ik te kampen met een burn-out en besloot ik part-time te gaan werken om tijd vrij te maken voor mijn passie: muziek. Ik begon weer lessen te nemen bij Gerard en in 2003 startte ik mijn studie aan de Hogeschool KREATO in Thorn om mij verder te bekwamen in compositie en HAFA-orkestratie. Ik schrijf niet in een uitgesproken stijl en laat me voor elk nieuw stukje leiden door mijn intuïtie. Hierbij componeer ik tonaal of atonaal, naar gelang de situatie.

Frank Steijns / Erik Vandervoort

Bronsgroene citaten

Onder deze naam schreven zij een duo-compositie.

Op verzoek in klassieke stijl en licht van toon. Frank Steijns schreef voor het hele uur en derde kwartier. Op subtiele wijze zijn er in de melodie verschillende citaten verweven van liedjes die op de een of andere manier een link met Limburg of Thorn hebben. Het Limburgs Volkslied of 'Blaosmeziek' van

Ge Reinders bijvoorbeeld. Jeugdige wandelaars op het plein zullen wellicht 'Thorn Within' van Metallica erin ontdekken. Vergezocht? Nou, als 800 kilo brons geen heavy metal is...

Erik Vandervoort componeerde de melodie voor het halve uur en eerste kwartier. De sfeer verwijst naar het verleden van Thorn. Er is gebruikt gemaakt van antieke modi en faux-bourdon stijl. De halfuurmelodie eindigt met een archaische Landini-cadens.

Frank Steijns studeerde hoofdvak harmonie

en contrapunt bij Kurt Bikkembergs aan het Lemmensinstituut te Leuven, waar hij voor beide vakken een Eerste Prijs behaalde. Aan de Koninklijke Beiaardschool volgde hij compositielessen bij Geert D'hollander. Enkele van zijn composities en arrangementen voor carillon werden in 1996 uitgegeven in de Weerter Beiaardbundel, die door de uitgever werd geschonken aan alle beiaardiers ter wereld.

Erik Vandervoort is stadsbeiaardier van Peer en Roermond, organist van de St.-Trudokerk te Peer en docent aan de Koninklijke Beiaardschool afdeling Peer.

André Stolwijk

St. Servaas urenmelodieën

Deze urenmelodieën voor de Basiliek van St. Servaas in Maastricht zijn varianten op het bekende Servaaslied. Op het hele uur wordt de melodie in haar geheel gevolgd. Op het eerste en derde kwartier zijn varianten te horen van motieven uit het lied. Op het halve uur klinkt tweemaal het begin van het rerein: "O Sint Servatius, beschermer van Maastricht", met een kleine coda. In concertvorm klinken de delen kort na elkaar, te beginnen met het hele uur. Met de herhaling daarvan wordt de cyclus afgesloten.

André Stolwijk studeerde filosofie en theologie, daarna schoolmuziek, theorie en compositie (bij M. Niël en W. Kersters) aan het Conservatorium van Maastricht. Daar was hij 30 jaar hoofdvakdocent muziekeducatie. Nu is hij voorzitter van het kunstencentrum De Kopermolen Vaals en voorzitter van de Stichting Limburgse Componisten.

Ton Verhiel

Een rondje in een uur - minisuite voor carillon:

Ik heb gekozen voor herkenbare muziek met af en toe een rare wending, die de luisteraar zou moeten doen opkijken. Verwantschap in de kwartieren en contrast tussen het hele (virtuositeit) en half uur (intimiteit) liggen ten grondslag aan deze mini-suite.

Ton Verhiel (1956) studeerde saxofoon en AMV aan het Maastrichts Conservatorium - als componist autodidact - schrijft voornamelijk "functionele"

muziek, d.i. muziek die geschreven wordt op de (on)mogelijkheden van een solist of een ensemble - meeste composities traditioneel in toontaal - als componist vind ik vorm en energie/spanning in een compositie van wezenlijk belang. In 1996 ontving hij de Cultuurprijs van de gemeente Landgraaf en in 1999 de hoogste onderscheiding binnen de Hessische Volksmusikerbund voor zijn verdiensten voor de amateurmuziek binnen de Duitse deelstaat Hessen.

Robert Weirauch

Petite Suite pour Carillon (2006) Deel 1 begint als een tarantella - een vrolijke, snelle dans in 6/8 maat. Het middendeel wijst vooruit naar deel 3: een langzame melodie in het middenregister, begeleid door een eenvoudig ostinato. De tarantella wordt herhaald en gekombineerd met het ostinato van eerder. Het geheel komt tot stilstand als een speeldoos met een aflopende veer. De eerste helft van deel 2 vormt de kern van deze kleine suite. Dit fragment stamt al uit 2002 en wachtte al jaren op een geschikt moment. De "cel" van deel 2 leverde drie basis-akkoorden, die in deel 3 als ostinato-"klokgelui" worden ingezet als begeleiding voor een langzame cantilene, nu in het laagste register, als een uitbreiding van deel 1. Deze melodie wordt vervolgens in het hoogste register in tegenbeweging in langzame tremoli herhaald; het ostinato verschuift naar het basregister. Een korte Coda rondt het deel af.

In deel 4 tenslotte klinkt nog één keer de toonreeks van deel 2, waarbij de ritmiek herinnert aan de cantilene uit delen 1 en 3.

Robert Weirauch (1974) studeerde piano en compositie aan het Maastrichts Conservatorium, waar hij sinds 2005 als repetitor werkzaam is. Hij componeerde meerdere prijswinnende werken, een opera en filmmuziek. Als pianist legt hij zich vooral toe op (20ste-eeuwse) kamermuziek en lied. www.robert-weirauch.com

Norbert Wild

Preludium voor carillon is gekenmerkt door mijn voorliefde voor jazz en barokmuziek. Het koraal 'Komen

ooit voeten geveulegeld' wordt hier, evenals in J. S. Bach's populaire koralen 'Wachet auf, ruft uns die Stimme' of 'Jesus bleibet meine Freude', omspeeld door contrapuntische melodien. Wie goed luistert hoort, dat Bach op sommige plaatsen zelfs geciteerd wordt.

De ongewone modulaties zijn verklaarbaar door mijn jazz achtergrond. Het contrapunt ontwikkeld zich op een uit de jazztheorie afgeleide akkoordenreeks.

Norbert Wild (1955) studeerde muziek en beeldende kunst aan de universiteit van Siegen (Duitsland). Na zijn universitaire studie vestigde hij zich in Keulen, alwaar hij een muziekuitgeverij opzette. Sinds 1998 woonachtig in Roermond.

Momenteel werkt hij aan een leerboek betreffende het arrangeren voor Big-Band

Dit project behandelt een instrument, dat samengesteld is uit klokken van verschillend formaat. Iedere klok heeft zijn eigen toon en daardoor kun je op dit instrument niet alleen eenvoudige melodieën spelen, maar ook ingewikkelde muziekstukken. Dit instrument heeft verschillende namen. Je kunt het beiaard noemen, maar het heet ook carillon en het wordt ook wel klokken-spel genoemd

OPDRACHT 1: Zoek afbeeldingen van drie verschillende klokken en plak die op een los vel, dat je in de map van dit project stopt.

1. De klok, geschiedenis en gietproces

De eerste klokken worden gevonden in China rond het jaar 2000 voor Christus. Daarna ook in Egypte, Griekenland en het Romeinse Rijk. In onze landen komen klokken voor vanaf het jaar 300 na Christus. Toen in het jaar 313 het christendom als godsdienst werd erkend, werd er in de kerktorens steeds vaker een of meer klokken opgehangen. De klokken waren eerst nog klein, maar werden al snel steeds groter, want het geluid moest tot ver in de omtrek klinken om de gelovigen op te roepen om naar de kerkdiensten te komen.

Onder het bestuur van keizer Karel de Grote (rond het jaar 800) wordt het gebruik van klokken in de kerktorens zelfs verplicht. Rond 1300 kregen de kerktorens mechanische uurwerken, waardoor je op de toren kon zien hoe laat het was. Door het klokge-lui daaraan te koppelen kon je van ver niet alleen zien, maar vooral horen hoe laat het was. De mensen gingen in de Middeleeuwen steeds meer samenwonen in dorpen en steden. Toen liet men de klokken naast oproep tot de kerkdienst ook andere signalen geven, elk met zijn eigen toon:

- De stadsklok gaf de tijd aan.
- De brandklok waarschuwde voor brand en andere gevaren, bijvoorbeeld als er aan de kust een schip in nood was.
- Een andere klok waarschuwde wanneer 's morgens de stadspoorten open en 's avonds wanneer ze dicht gingen.
- De 'werkklok' gaf de werktijden aan.
- De 'banklok' werd gebruikt om maatregelen van het stadsbestuur aan te geven.

Tot ongeveer het jaar 1880 was de klok een middel om geluids-signalen af te geven. Niet alleen kerkelijk, maar ook als alarm-sig-naal. Zoiets als de BB-sirene tegenwoordig. De klokken wer-

den vroeger meestal met de hand geluid.

Toen de klokkengieters rond 1450 leerden hoe je een klok goed kon stemmen (= hoe je een klok een zuivere toon kunt geven) werden de torenklokken ook gebruikt om muziek te maken

OPDRACHT 2: Onderzoek in welke torens in jouw omgeving klokken hangen. Probeer te ontdekken hoeveel klokken er in iedere toren hangen en waarvoor de klokken gebruikt worden.

2. Hoe wordt een klok gegoten en gestemd

In het begin werden in onze landen klokken gemaakt door monniken, later door reizende klokkengieters. Deze reisden van stad tot stad op zoek naar een opdracht. Werd er een opdracht verstrekt, dan bleef de klokkengieter zolang in de stad tot hij zijn werk klaar had. Daarna trok hij verder. In sommige grote steden zoals Utrecht, Amsterdam en Antwerpen vonden klokkengieters zoveel werk dat ze er konden blijven wonen. Vaak verdienden ze er nog wat bij door kogels voor kanonnen en geweren te maken. Ze waren dan niet alleen klokkengieter maar ook geschutgieter. In onze tijd zijn er fabrieken die klokken maken. In Nederland zijn dat de klokkengieterij van Eijsbouts in Asten en de firma Petit & Fritsen in het Brabantse Aarle-Rixtel. Beide fabrieken leveren over de hele wereld.

OPDRACHT 3: Ga naar de website van de twee Nederlandse klokkengieterijen en schrijf een aantal landen op waarnaar deze firma's een klokkenspel verkocht hebben

Er zijn bij het gieten van een klok drie fasen:

- 1) het metselen van de kern,
- 2) het maken van de valse klok
- 3) het maken van de mantel.

De kern wordt gemaakt van poreuze steen en afgewerkt met zand. Ze geeft de maat aan van de binnenkant van de klok. Om de kern precies rond te krijgen wordt ze gemaakt op een ijze-ren plaat die kan draaien. Daaroverheen wordt een sjabloon of mal geplaatst. Door rond te draaien krijgt de kern overal dezelfde ronde vorm. Als tweede stap wordt op de kern van zand en een laag was de valse klok gemaakt. Deze heet zo omdat ze precies de grootte heeft van de echte klok. Ze heet vals, omdat ze even de plaats inneemt van die echte klok. Over de valse klok heen maakt men de mantel. Die is groter dan de uiteindelijke

klok en bestaat uit een laag van 10 cm natte klei die om de valse klok gesmeerd wordt. Het geheel wordt versterkt met meta-len ringen en moet dan drogen.

De gemetselde kern

Het aanbrengen van de laag was

Als alles droog is wordt het hele bouwsel van kern, valse klok en mantel opgewarmd. Door de warmte smelt de laag was op de valse klok. Dan wordt de mantel opgetild en kan het zand en de wasresten van de valse klok worden verwijderd. Wanneer je nu de mantel weer over de kern heen plaatst, is er -waar eerst de valse klok was- een lege binnenruimte.

Het brons, samengesteld uit 80% koper en 20% tin, wordt langzaam verhit tot ongeveer 1100 graden Celsius. Dat hete brons wordt vervolgens in de ruimte tussen de kern en de mantel gegoten. Wanneer, soms na meer dan een week, het brons is afgekoeld, haalt men de mantel weg en komt de bronzen klok te voorschijn..

Ht gieten van de klok

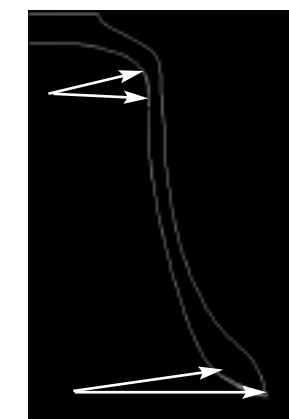
OPDRACHT 4: Klokken worden gemaakt van brons. Ken je nog andere voorwerpen die van brons gemaakt worden?

OPDRACHT 5: Vul in onderstaand verhaal de goede woorden in. Alle woorden kun je vinden in bovenstaande tekst.

Heel lang geleden woonden klokkenbouwers niet op een plek. Ze reisden van ..... . Pas als er veel werk was in een stad bleven ze er wonen. Ze maakten dan vaak niet alleen klokken, maar ook ..... Wanneer je een klok gaat maken moet je eerst de kern ..... Daarna wordt de ..... klok gemaakt door op de kern een laag zand en ..... te smeren. De ..... klok is precies even groot als de ..... klok. De derde laag is van klei en die noem je de ..... Wanneer alles gedroogd is wordt de mantel weer ..... en worden zand en was van de ..... klok afgehaald. Er ontstaat nu een lege binnenruimte waarin het heet gemaakte ..... geschud wordt. Na afkoeling wordt de ..... mantel weer weggehaald en is de ..... klok klaar.

3. Van gestemde klok naar het carillon

Nadat de klok is opgeschuurd begint het stemmen. Door de grootte en de vorm heeft de klok van zichzelf al een bepaalde toon: hoe zwaarder de klok, hoe lager de toon; hoe kleiner de klok, hoe hoger de toon. Als je een klok laat klinken hoor je niet alleen de eigenlijke toon [de grondtoon] maar er klinken zachter

een aantal andere tonen mee [de boventonen]. Bij een klok zijn dat het octaaf [8 afstanden] erboven en eronder, de prime, de kleine tert en de kwint (een, anderhalve en vijf toonsafstanden) erboven. Men weet waar die verschillende bijtonen op de klok tot klinken komen: door aan de binnenkant brons weg te vijlen [frezen] kan men die tonen bijstemmen. De klok moet niet alleen zelf een goede verhouding van grondtoon en boventonen hebben, ook moet de toon van de klok goed samenklinken met de andere tonen van het carillon.

OPDRACHT 6: In de muziek noemen we een octaaf, een prime, een tert en een kwint "intervallen". Speel een luisterspel-letje met intervallen. Je leraar (of iemand uit de klas) speelt de intervallen op een piano, keyboard of Orff-instrument. Probeer

eerst of je het verschil tussen een octaaf en een tertst hoort. Als dat een beetje lukt, speel je ook de kwint erbij. Om het nog moeilijker te maken kun je natuurlijk nog andere intervallen erbij betrekken

4. Hoe is het carillon, in het Nederlands 'beiaard', ontstaan?

De mensen die wilden weten hoe laat het was, waren als de klok het uur begon te luiden dikwijls te laat met het tellen van het aantal slagen. Daarom maakte men een toestel of mechaniek waarmee vóór het hele uur een andere klok aangaf, dat de uurklok ging luiden. Er kwamen vier voorklokken, voor elk kwartier een, te samen een viertal (in het Frans quadrillon: de oorsprong van ons woord carillon). Deze voorklokken waren direct verbonden met het uurwerk van de toren. Dat was het begin van het automatische klokkenspel. Vanaf het jaar 1300 werd dat toestel steeds meer verbeterd en uitgebreid. Het bestond uit een breed rad met pinnen erop (de trommel), dat ronddraait. Die pinnen tillen tijdens het ronddraaien telkens een hefboom op. Die hefboom zit met een draad vast aan een hamer. De hamer wordt via pin, hefboom en draad opgetild en weer losgelaten. Zo valt de hamer terug op de klok en klinkt de toon. Door de pinnen op de trommel de goede plaats te geven, kon je door het achter elkaar laten neervallen van de hamers een melodie laten klinken. Het geheel noemt men een automatisch klokkenspel. Daaruit ontstond het beiaardklavier, ook wel stokkenklavier genoemd. Het bespelen van zo'n beiaardklavier gebeurt helemaal mechanisch, dat wil zeggen: met de kracht van hand of vuist, pols en arm. Daarbij wordt de stok meestal met de pink aangeslagen. Dat geeft nogal wat belasting, zodat sommige beiaardiers viltten kokertjes om het tweede lid van hun pink doen. Daarnaast heeft de beiaard ook nog pedalen voor de hele zware klokken, die door de voeten worden bespeeld. De beiaardier drukt met de hand, vuist of voet de stok omlaag. Door middel van een draad wordt een hefboom in beweging gezet die de klepel [een staaf aan de binnenkant van de klok] naar zich toe trekt, totdat die de wand van de klok raakt en de toon klinkt. Een veer zorgt ervoor dat de klepel snel weer op zijn oude plaats terugkomt, klaar voor de volgende keer dat die toon moet klinken. Er zijn grote en kleine beiaards. Kleine beiaards hebben 23 klokken of zelfs nog minder. Grote beiaards hebben vaak wel tot 50 klokken. De meeste muziek voor de beiaard

wordt op twee balken geschreven: de bovenste balk is dan voor het stokkenklavier, de onderste voor de pedalen.

OPDRACHT 7: Lees de tekst over het ontstaan van het carillon en beantwoord de volgende vragen:

- 1) Waarom ging men voorklokken maken?
- 2) Welk onderdeel van het automatisch klokkenspel laat de klok klinken?
- 3) Waarmee bespeelt de beiaardier het stokkenklavier?
- 4) Welke klokken worden met de pedalen bespeeld?
- 5) Waar zit de klepel van de klok?
- 6) Wat betekent de uitdrukking: "Hij heeft de klok horen luiden, maar weet niet waar de klepel hangt"?

OPDRACHT 8: Een octaaf bestaat uit acht tonen. Het "bekendste" octaaf is het rijtje "do, re, mi, fa, sol, la, si, do". Probeer met behulp van een Orff-klokkenspel, een Orff-metallofoon, een piano of een keyboard zelf een eenvoudig melodietje te bedenken, waarbij je de noten van het octaaf gebruikt. Schrijf je muziekje op een notenbalk, of, als je geen muziek kunt lezen, gebruik de letters die op de staven van de Orff-instrumenten staan.

5. De beiaardier

Iemand die op een beiaard speelt noemen we een beiaardier. In Nederland zijn er opleidingen in Amersfoort en in Dordrecht en in België kun je in Mechelen en in Leuven een diploma als beiaardier halen. Je leert daar niet alleen goed op het instrument spelen, maar ook de geschiedenis van het instrument en hoe klokken gemaakt worden.

Deze tekst is [met toestemming] een bewerking van de website www.beiaard.org

Compositie-opdracht

Doelgroep: leerlingen van de muziekschool, die een compositieklas volgen, of zich voorbereiden op een studie aan het Conservatorium; ook geschikt voor degenen die ver gevorderd zijn in muziektheorie.

A. Lees eerst de hierboven gegeven informatie, beantwoord de vragen en maak de opdrachten.

B. Technische instructie door de docent over het carillon waarvoor de leerlingen de bedoelde compositie gaan schrijven: de omvang van het instrument, de beste manier om het te laten klinken, de repetitie-snelheid van de tonen, de schrijfwijze op twee notenbalken of -systemen, de speciale, beperkte mogelijkheden van het bespelen van het stokkenklavier, de tijdsduur van de stukken voor het hele [60'], het halve uur [30'], de beide kwartieren [15'], enzovoort

C. Analyse, door de leerlingen zelf voorbereid, van een of meerdere van de urenmelodieën, die door de Limburgse componisten voor dit carillon-project zijn gemaakt (partituren worden op afspraak of aanvraag toegezonden). Het gaat er vooral om te ontdekken wat de samenhang of vorm is van de betreffende compositie: dikwijls is er een innerlijke verbinding tussen de vier delen. Soms is het muziekwerk een reeks van variaties op een bekende melodie, soms is het de verwerking van een eigen thema, heeft het een toccata-achtige opzet of is het de uitwerking van een gedicht, enzovoort. Zie daartoe de beschrijving in het hoofdstuk: **De componisten en hun urenmelodieën**.

D. Voorstellen voor een eigen compositie : voor een eigen compositie. De leerlingen presenteren een idee voor een te schrijven compositie [duur 60']. De voorstellen worden in de groep besproken, met name hoe je het idee muzikaal zou kunnen uitwerken, welke voortgang of ontwikkeling het muziekstukje zal hebben, enzovoort.

E. De resultaten van de leerlingen worden groepsgevijs doorgespeeld en inhoudelijk bekeken, er is gelegenheid tot aanvulling en correctie. De docent besluit welke composities hij aan een der beiaardiers zal voorleggen. Met hem wordt dan besloten welke compositie daadwerkelijk op het carillon zal worden uitgevoerd en wanneer dat zal zijn.

Culturele en Kunstzinnige Vorming 1

Vorbereiding op het bezoek aan een der carillonconcerten.

A. De leerlingen lezen eerst de hierboven gegeven informatie. Ze beantwoorden de vragen en maken de opdrachten.

B. Alternatief: leerlingen bekijken de DVD van de firma Eijsbouts uit Asten: titel: carillonprogramma voor de PC. Vandaar uit worden bovengestelde vragen beantwoord.

C. Alternatief is ook een demonstratie met behulp van een verplaatsbaar carillon. Of het beluisteren van een CD carillonmuziek.

D. Korte bespreking van het programma van het betreffende concert. Zoek op wanneer de componisten die gespeeld worden leven/leefden en beluister indien mogelijk een van hun andere composities. Zie daartoe ook de gegevens bij de **Concertkalender**. Geef daarbij bijzondere aandacht aan de urenmelodieën. Informatie daarover is te vinden in het hoofdstuk: **De componisten en hun urenmelodieën**.

E. Een nabespreking kan in de vorm van een kringgesprek, maar ook het schrijven van een recensie kan als evaluatievorm dienen. In een recensie moet vermeld staan wat er gespeeld werd, hoe er gespeeld werd en een eigen mening. (Wat vond ik ervan en waarom?)

Samenwerking

Stichting Limburgse Componisten

Nederlandse Klokkenspelvereniging

Vlaamse Beiaardiersvereniging

Koninklijke Klokkengieterij Eijsbouts te Asten

Koninklijke Klokkengieterij Petit & Fritsen te Aarle-Rixtel

Huis voor de Kunsten Limburg

Stichting Carillons Maastricht

Beiaardcomité St. Martinus Weert

Cultura Nova Heerlen

Ondersteuning

Provincie Limburg

Huis voor de Kunsten Limburg

Begeleidingscommissie

Arno Dieteren, bestuurslid SLC, docent muziek, componist, projectleider

André Stolwijk, voorzitter SLC, componist

Marcel Siebers, aaangeslotene SLC, bestuurslid NKV, lid VBV, beiaardier in Venlo, Cuijk en Emmerich

Frank Steijns, beiaardier Maastricht, Heerlen en Weert. Lid NKV en VBV.

Eric VandeVoort, beiaardier Roermond en Peer (België). Lid VBV

Redactie

Hans Kockelmans, André Stolwijk, Ton Verhiel

Fotografie

Paulien Dieteren, Paul Rutten, Gemeente Maastricht, Petit & Fritsen, Eijsbouts, Marcel Siebers

PR-medewerker

Peter de Kievit

Vormgeving

Geert Setola

Druk

ANDIdruk

Alle urenmelodieën worden door de Stichting Limburgse Componisten in eigen beheer uitgegeven. Zie daarvoor en voor eventuele wijzigingen in de concertplanning de website www.limburgsecomponisten.nl.